СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ РІК XXXI. Число 253. Джерзи Сіті, Н. Дж., второк, 30. жовтня, 1923. VOL. XXXI. No. 253. Jersey City, N. J., Tuesday, October 30, 1923. THREE CENTS

АМЕРИКА НЕ ЗВЕРТАЄ УВАГИ НА ЗАЯВИ ФРАНЦІЇ

БУДЕ ПЕРТИ ДО ПЕРЕГОВОРІВ, ВВАЖАЮЧІ САМІ ПЕРЕГОВОРИ ВАЖНИМ КРОКОМ ВПЕРЕД

ВАШІНҐТОН, 28. жовтня. — Американські високі урядники заявляють, що вони будуть намагатися на відбуття межинародної конференції для установлення висоти воєнного відшкодовання, яке має заплатити Німеччина, хоча Франція заявляє, що вона не відкличе свого війска з Рурщини так довго, поки Німеччина не заплатить її сього відшкодовання. Американський уряд стоїть на становищи, що само відбутте подібної конференції є подією першої ваги та вступним кроком до належитого полагодження европейського замішання.

ПИНШО ПРИЗНАЄ НЕВДАЧУ В СВОЇЙ АКЦІЇ ПРОТИ САЛУНІВ В ПЕНСИЛВЕНІЇ

ВАШІНҐТОН, 28. жовтня. — Пиншо, ґубернатор стейту Пенсилвенії, написав секретареви скарбу Мелонови листа, в якому признає, що його похід проти салунів в стейті Пенсилвенії скінчився невдачою та складає вину за се на міністерство скарбу, а специяльно на його спосіб видавання пермітів (дозволень) на продаванне алькоґолічних напитків.

Після сього листа, підприємства, які не раз безправно торгували горівкою, ще далі мають від скарбу дозвіл на торговлю. Він домагається, щоби стейтовій поліції признано доступ до фабрик, які виробляють трунки за дозволом від федеральної влади.

НОВІ КЛОПОТИ ФИЛИПИНСЬКОГО ҐУБЕРНАТОРА

МАНІЛЯ, Филипини, 28. жовтня. — Незвичайний випадок звернув знова загальну увагу на повагу ситуації на Филипинах. Є ним резиґнація чотирох членів леґіслятури островів зі свого становища. Резиґнація була внесена на тій основі, що сі посли не годяться з політикою ґенерала Вуда, ґубернатора Злучених Держав на островах, а замітна вона тому, що власне всі посли, які зрезиґнували, були установлені послами самим таки Вудом.

ЦЕРКОВНИКИ ЗА СВІТОВИМ СУДОМ

ВАШІНҐТОН, 28. жовтня. — Комісія для Межинародної Справедливости при Федеральній Раді Церков вислала нині до всіх американських церков заклик в користь приступлення Злучених Держав до межинародного суду при Лізі Народів.

Заклик взиває всіх 150,000 проповідників, що мають звязки зі сею Радою ,щоби вони докладно простудіювали пляни межинародного суда та повчили своїх вірних, що тепер приходить для Христіян нагода показати, що христіянство може зробити для світового мира.

РОБІТНИЧА ЗАПЛАТА В МІСЯЦЮ ВЕРЕСНИ В СТЕЙТІ НЮ ЙОРКУ

ОЛБАНІ, Ню Йорк, 29. жовтня. — Стейтове бюро праці обчисляє, що робітничі зарібки в місяці вересни в сьому стейті були пересічно висші як вони були в місяцю серпни. Вони були висші навіть як пересічні зарібки в котромунебудь місяцю сього року та в місяцю вересни минувшого року.

ВЕЛИКІ БОГАЧІ НЕ ХОЧУТЬ ПЛАТИТИ ВИСОКИХ ПОДАТКІВ

ВАШІНҐТОН, 29. жовтня. — Урядники міністерства скарбу звертають увагу на замітний факт, що сього року найшовся в Злучених Державах лишень один такий міліярдер, що зголосився з готовістю заплатити податок від річного приходу в сумі 5 міліонів долярів. Замітно теж, що таких богачів у минувшім році було аж пятьох. Урядники подають, що тим одиноким не є ані Ракефелер ані Форд.

ПЕРЕВОЗОВИЙ КОРАБЕЛЬ ЗАТОПИВ ПІДВОДНУ ЛОДКУ

ВАШІНҐТОН, 28. жовтня. — В заливі Лаймен Бей, що лежить на схід від вїзду до Панамського Каналу з Атлянтийського океана, затопив перевозовий овочевий корабель Абанґарес підводну лодку американського уряду, звану 0-5.

Наслідком зударення підводна лодка затонула, при чім втонуло 5 моряків зі сеї лодки. Решта, 30 моряків, вратувала життя. Абанґарес не був ушкоджений. Подробиці про випадок уряд ще не дістав.

ПОЛІЦІЯ АРЕШТУЄ КЛЕНСМЕНІВ

ПОРТМАВТ, Огайо, 28. жовтня. — Міський майор Вілієм Н. Ґеббелмен видав міський розпорядок проти Ку-Клакс-Клена, а на його основі поліція арештувала нині 244 Кленсменів, зібраних з нагоди посвяти церкви, та відставили на поліцію. Міський суд казав їм зняти каптурі і тут показалося, що се були переважно громадяни сусідніх сіл та міст. Суддя приказав їм зявитися в понеділок на переслухання.

НЕ ПІДДАЄТЬСЯ

НЮ ЙОРК, 28. жовтня. — Юджін Дебс, провідник американської соціялістичної партії, виголосив тут з приводу передвиборчої аґітації промову в справі випущення на волю політичних вязнів в Америці.

Межи инчим говорив він, що не побоявбися піти ще раз до вязниці за свої погляди. Сидів за свої погляди проти війни, готов тепер піти ще раз до вязниці за свої погляди про соціялізм. На його думку, соціялізм христіянізує христіянство.

ГИМНИ ПРИЧИНОЮ САМОВБИЙСТВА?

Др. Ричардс Робертс, лікар з Монтеарлю, в Канаді, виголосив перед конференцією кандидатів на провповідників протестанських церков замітну промову, в котрій винував реліґійні гимни за зростаюче число самовбийств. Після його думки, причиною сього суспільного явища є такі гимни, які величають хвалу померщого на небесах. Вихід з сього, на думку Робертса, такий, щоби церкви давали людям щось до думання кромі себе.

ВИНАХОДЧИВИЙ БУТЛЕҐЕР.

Перед міським судом в Ню Бритен, Конектикат, ставив онóгді італійський іміґрант Анджельо Діямаре, обжалований за недозволену торговлю горівкою. Як зізнали на суді поліційні свідки, обжалований, котрий має дорговлю рибою, держав фляшку з горівкою в великій рибі; коли до нього приходив "спраґнений" гість він наливав йому горівки з риби так, що фляшки й видно не було. Межи инчими гостями трафився теж і полісмен, і сей, хоча пяний, повів хитрого рибака до суду. Суддя дав йому 250 долярів кари та казав заплатити кошти процесу.

НОВА УКРАЇНСЬКА СПІЛКА.

У Берліні завязалась будівельна-промислова спілка "Технорад", яка поклала собі за завданне а) вироблювати й виконувати проекти всіляких будов (домів, заводів і т. д.); б) доставляти будівельний матеріял на Схід і Південь Европи, зокрема до Галичини й на Волинь, та Оербії! і в) посередничити в закупні і продажі сирих продуктів та фабричних і півфабричних вибобів.

Власниками й директорами спілки являються дипль. інж. Е. Шостовський і др. Г. барон Толь. Контора спілки находиться в Берліні при Фрідріхштрассе 25; технічне бюро при ул. Борштедтерштрассе 5. Спілка має окрему філію в Білгороді, в Сербії (ул. Косовська 53) і представництва в Кишеневі й Ревелі.

НЕЩАСНА ПРИГОДА ХЛОПЦЯ В ЗООЛЬОҐІЧНІМ ГОРОДІ.

Минувшої неділі случилося в нюйорськім Зоольоґічнім Городі в Парку Бронксі така пригода: 4-літний хлопчина Ралф Томас підійшов в товаристві свого батька до клітки з підбіґуновими медведями та батька, щоби він його підняв на руках так, аби він міг подати понад крати орішки, яких хлопчина мав цілу торбу. Батько , адвокат по професії, не звертаючи ніякої уваги на остереження заряду менажерії, щоби не годувати звірят, вволив волю хлопчини, і дитина вложила руки межи крати, наставляючи орішки величезному медведеви. Медвідь простягнув лапи, але місто брати самі орішки, захопив лапами руку дитини. Дитина крикнула з болю. З усіх усюдів побігли другі глядачі. Один з них почав штуркати палицею медведя так довго, поки сей не пустив рук дитини. Дитину треба було відставити до шпиталю, де лікарі припускають, що треба буде відай відтяти її кілька палців, покалічених медведем.

ГОЛОВА РИБИ 40 МІЛІОНІВ ЛІТ ВІКУ.

Коло міста Клівленду найдено кости з голови риби. Голова малаби мати яких 6 стіп довжини, а риба, після догаду вчених природників, виносилаби ціла яких 30 стіп. Після думки Гайда, професора ґеольоґії на Вестерн Резерв Юніверситі, кости походять з риби, що жила колись в океані, що в давну давнину був там, де тепер є мсіто Клівленд. Було се яких 20 до 40 міліонів літ тому назад. Риба, якої косто найдено, предок нинішних людоїдів.

НІХТО НЕ ЗНАЄ ГОДИНИ СМЕРТИ АБО НЕЩАСТЯ СВОГО. ОБЕЗПЕЧІТЬ СЕБЕ І СВОЮ РОДИНУ В У. Н. СОЮЗІ СЕЙЧАС.

ПОЧАТОК ПРАЦІ ГРОМАДСЬКО-ДОПОМОГОВОГО КОМІТЕТУ В РУМУНІЇ.

На першому орґанізаційному засіданню Громадсько-Допомогового Комітету Української Еміґрації в Румунії, засідком в Букарешті, з метою пляпового переведення в життє постанов Конференції, запропоновано було завідуючим окремими секціями, до слідуючого червоного засідання приготовити звідомлення будучі праці в найблизші часи.

Правне становище української еміґрації в Румунії, завдяки заходам Комітету і Місії, унормовано і в найблизших днях закон про еміґрацію має зявитися в румунському офіційному орґані "МОНІТОРУЛ ОФІЧІАЛЬ."

СТРАЙК ПРИБЕРЕЖНИХ РОБІТНИКІВ

Ню Йорк, 28. жовтня. — Юнія портових робітників заявляє, що страйк сих робітників проти корабельного підприємство Юнайтд Фрут Лайн за підвишку робітничої заплати ще не покінчився і треває далі.

В нюйорськім порті страйкує їх 500 ще від початку сього місяця. Юнія каже, що причиною злого положення портових робітників є передовсім за високе комірне. Робітники заробляють по 30 долярів в тиждень, а платять по 40 долярів ренту в місяць.

ОРҐАНІЗАЦІЯ ВИНАХОДЧИКІВ.

В Вашінґтоні завязано товариство винахідників для охорони інтересів винахідників та для облекшення зносин межи винахідниками та патетентовим урядом. Товариство плянує скликати в найкоротшим часі конвенцію винахідників, на якій мають обговорювати проекти законів для охорони прав винахідників.

ВСТУПАЙТЕ ГРОМАДНО САМІ І ЗАПИСУЙТЕ СВОЇ ДІТИ ДО УКР. НАР. СОЮЗА!

ФРАНЦУСЬКИЙ ПРЕМІЄР ПУАНКАРЕ СТАРАЄТЬСЯ РОЗБИТИ ЗАПОВІДЖЕНУ КОНФЕРЕНЦІЮ

ПАРИЖ, 28. жовтня. — Французький премієр Пуанкаре видав нині прилюдну заяву з приводу заповідженої нової конференції у справі німецьких „воєнних відшкодовань".

Він представив своє становище у сій справі осьтак:

1. — Нова конференція, себто комітет знавців, не матиме права заходитись для зменьшення претенсій Франції до Німеччини щодо „відшкодовань".

2. — Доходження у справі спроможности Німеччини платити „воєнні відшкодовання" можуть відбутись з умовою, що Франція буде далі окупувати Рурщину.

3. — Конференція, себто комітет знавців, має перевести доходження у справі фінансів Німеччини і дати їй поручення, як перевести фінансову реформу і відновити сплачуванне „воєнних відшкодовань".

Далі він заявив, що комітет знавців не може домаґатися зменьшення французьких претенсій, бо інакше він розібється.

КАЖЕ, ЩО ФРАНЦІЯ НЕ ЗАПЛАТИТЬ АМЕРИЦІ ВОЄННОГО ДОВГУ

ПАРИЖ, 27. жовтня. — Визначний французький політик і дипльомат, бувший міністер відбудови і голова французької делеґації в Ґенуї, Люї Люшер, заявив, що Франція ніколи не заплатить Америці свого воєнного довгу.

Він каже, що вона якби навіть хотіла, то не може заплатити і не заплатить.

Колиб вона пійшла слідом Великої Британії, заявив Люшер, і згодилась платити Америці воєнний довг, то вона мусіла би в перших роках сплачувати по $200,000,000, а вона стільки платити не може і не буде. (Але на воєнні зорудження і на позички на воєнні зорудження то має і більше!)

НІМЕЦЬКИЙ ДИКТАТОР ВИСИЛАЄ УЛЬТИМАТ БАВАРІЇ І САКСОНІЇ

БЕРЛІН, 27. жовтня. — Диктатор Німеччини, др. Ґустав Штреземан видав нині ультимат Баварії і Саксонії.

В ультиматі до соціялістично-комуністичного правительства Цайґнера він зажадав, щоб се правительство сейчас розвязано, ізза того, що воно підбурювало населенне до надужить. Він грозить йому, що вжиє сили, коли саксонське правительство не буде розпущене.

В ультиматі до баварського правительства Штреземан домагається, щоб воно негайно привернуло зверхну власть федеральної військової влади над баварською армією.

САКСОНСЬКЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО НЕ ХОЧЕ СЛУХАТИ БЕРЛІНА

ДРЕЗНО (Дрезден), столиця Саксонії, 28. жовтня. — Саксонське правительство відповіло федеральному диктаторови Штреземанови, що не розпуститься, бо його домаганне цілком безосновне.

Воно заявляє, що зверхною владою над саксонським правительством є саксонський парлямент, який сю справу розгляне.

НІМЕЧЧИНА ВЕРТАЄТЬСЯ ДО ГРОШИЙ ІЗ ЗОЛОТОЮ ПІДСТАВОЮ

БЕРЛІН, 27. жовтня. — Німецьке правительство пустило нині в обіг ноти золотої позички.

Се має бути початок так званих „рентових марок".

Їх мається видати на суму $175,000,000.

Німецький промисловий маґнат Гуґо Стіннес видав „золоті ноти Стіннеса".

Поворот золотих марок спричинить подвійні ціни в Німеччині. Всі товари мати-муть подвійну ціну, в золотих марках і в паперових марках.

ВАЙС З ШИКАҐО І НАТТЕР З БРУКЛИНА БУДУЮТЬ РЕНСЬКУ РЕПУБЛИКУ

ДІССЕЛЬДОРФ, Німеччина, 27. жовтня. — Сепаратистичний рух в Ренщині і Рурщині ведуть далі німецькі самозванці при явній помочі французької окупаційної влади.

Одначе серед публики нема симпатій для того руху, а навіть приклонники його не мають спосібнійших лідерів між собою.

Вони мусіли аж позичати собі сторонніх людий.

Провідником „армії" сепаратистів є який Виллі Вайс з Шикаґо, який має титул „полковника", а найвизначнійшим їх лідером є Иосиф Наттер з Бруклина.

СТРАЙКИ В ПОЛЬЩІ

РИҐА, столиця Латвії, 28. жовтня. — В Польщі ширяться страйки і грозять поважно мировому розвиткови подій в сій новій державі. Люди, що приїздять сюди з Польщі, кажуть, що Польща перебуває тепер велику внутрішню крізу, з якої їй дуже тяжко вийти.

ПОЛЬСЬКО-ЧЕСЬКИЙ СПІР ПЕРЕД СВІТОВИМ СУДОМ

ГАҐА, столиця Голяндії, 27. жовтня. — Засіданне Постійного Суду Міжнародньої Справедливости скликано на 12-ого падолиста с. р. для вирішення граничного спору між Польщею і Чехо-Словаччиною.

Поляки домагаються, щоб їм признано громаду Яворину, яка тепер належить до Чехо-Словаччини.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy		ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сити і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
За оголошення редакція не відповідає.
В Канаді належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ПОЛЬСЬКИЙ ПРЕЗИДЕНТ МІНІСТРІВ ПРО УКРАЇНСЬКУ АКЦІЮ В ЖЕНЕВІ.

(Від власного кореспондента).

На першім осіннім засіданню польського сойму польський президент міністрів Вітос виголосив виклад про внутрішнє й міжнародне положення польської держави.

Часть свого викладу присвятив він також виступови представників народів, поневолених Польщею, перед Загальними Зборами Союза Націй в Женеві. Він сказав:

„Гідним догани є виступ так званих представників національних меньшостий в Женеві. Ці меньшости в Польщі, які мають повну свободу конституційних прав і опіку уряду, виступили з обвинуваченнями за кордоном, бажаючи представити Польщу в некориснім світлі, забуваючи що не мають до того причини, через те, що уряд поступає згідно з постановами конституції та що істнує поважна ріжниця в трактуванню Поляків у сусідних державах, які там творять національну меньшость, і трактуванням національних меньшостий у Польщі."

Далі ствердив польський президент міністрів, що виступ представників народів, поневолених Польщею, перед Загальними Зборами Союза Націй в Женеві причинився до того, що Польща має великі перешкоди на міжнароднім полі й не може заняти в Союзі Націй такого становища, яке відповідає ролі польської держави в Середній Европі.

* * *

Для нас, Українців, сі слова польського президента міністрів дуже цінні.

Власне на сьогорічних Загальних Зборах Союза Націй Польща потерпіла велику невдачу. При виборах членів Ради Союза Націй Польща виставила кандидатуру п. Скірмунта, найбільш відомого на міжнароднім полі польського дипломата. Скірмунт був довгий час польським міністром закордонних справ, а тепер є польським амбасадором в Лондоні, постійним делегатом Польщі при Союзі Націй і був президентом польської делегації на сьогорічних Загальних Зборах Союза Націй.

Прийшов день виборів до Ради Союза Націй і п. Скірмунт ПЕРЕПАВ, хоч за ним агітувала протекторка Польщі Франція, союзниця Польщі Румунія й инші держави.

За те вибрано до Ради Союза Націй чеського міністра закордонних справ БЕНЕША.

Те, що Скірмунт не буде засідати в Раді Союза Націй, має для народів, поневолених Польщею, ВЕЛИКЕ ЗНАЧІННЯ. На скільки сі народи стоять під охороною міжнародних договорів, Рада Союза Націй є тим органом, який розглядає й рішає всі жалоби тих народів проти Польщі. Отже ясно, яку ролю в Раді Союза Націй грав би представник Польщі.

Висше наведені слова польського президента міністрів НЕ ТІЛЬКИ свідчать, що Польща відчула і зрозуміла упадок кандидатури Скірмунта як болючий удар. Вони мають богато більше значіння: ВОНИ СТВЕДЖУЮТЬ, ЩО ПОЛЬЩА ЗАВДЯЧУЄ СЕЙ УДАР АКЦІЇ ПРЕДСТАВНИКІВ НАРОДІВ, ПОНЕВОЛЕНИХ ПОЛЬЩЕЮ.

* * *

Між народами, поневоленими Польщею, український нарід що-до величини своєї території і числа свого населення займає перше місце. Українські землі поневолені Польщею, мають більше простору й населення, ніж богато середних і малих европейських держав. Тому в боротьбі поневолених народів проти Польщі ми повинні в нашім власнім інтересі іти в першім ряді.

Так і було підчас сьогорічних Загальних Зборів у Женеві. Делегація Української Національної Ради ПО-ПЕРШЕ розвинула акцію в обороні українських земель, поневолених Польщею, — акцію, для якої основою був меморіял Президента Української Національної Ради. ПО-ДРУГЕ вона взяла участь у спільній акції представників Українців, Білорусинів, Литовців і Німців, які виступили зі спільним протестом проти поневолення їх народів Польщею. В сім протесті представник українського народу — як найбільшого з народів, поневолених Польщею — займав перше місце.

Коли-ж тепер польський президент міністрів стверджує, що наша акція мала успіх, то нашій акції Польща мусить приписати свою невдачу на Загальних Зборах Союза Націй, — то сі слова польського президента міністрів мають для нас велику ціну. Вони найліпше свідчать про користь нашої акції на сьогорічних Загальних Зборах Союза Націй і найліпше стверджують потребу нашої постійної акції на міжнароднім полі за визволення українських земель зпід Польщі.

Слова польського президента міністрів повинні переконати також ті наші круги, які, прибиті рішенням Ради Амбасадорів з 14. марта 1923 р., зневірилися в дальшу акцію на міжнароднім полі в обороні державности західно-українських земель.

Польський президент міністрів стверджує, що акція на міжнароднім полі за визволення західно-українських земель зпід Польщі є дальше для Польщі небезпечна, отже для українського народу корисна.

Тому мусимо вдержати дотеперішній державний центр західно-українських земель і дати йому потрібні засоби на ведення як найширшої міжнародньої акції.

Прага, 13. жовтня, 1923. Др. Михайло Лозинський.

ЛИСТИ З ПІДКАРПАТТЯ.

V.

Року Божого 1920-го травня 6-го засновано в столиці Підкарпатської України першу й головну "Просвіту". Чому так пізно, і що до війни робила карпадоруська інтелігенція, — читач може догадатися з попередних моїх листів. Треба було всесвітнього грому війни, треба було одірватись від мадярського спрута, щоб нарешті побачити свій обдертий, затурканий, споневірений народ і хоч що-небудь для нього зробити, або правдивіш — почать робити.

За кілька місяців одкрито в Берегові першу філію "Просвіти", а в Ясині другу; за рік у Хусті засновано третю філію і нарешті в осени 1922 р. в Іртаві — четверту. На сім покищо стало. Крім того в ріжні часи засновано по Підкарпатських містечках і селах до сорока читалень. Власне, як на перший погляд, зроблено солідну роботу: 5 "Просвіт" і чотирі десятки читалень за три роки на населення в півміліона душ є вже здобутком не абияким.

Не підлягає сумніву добре бажання тутешньої інтелігенції прийди на поміч меншому братові своєму з "современными огнями" і хоч трохи посвітити йому в його "современній" також темряві, що залишилися йому в спадок від ганебної памяти Мадяр. Але що характеристичне для культурницької праці тутешнього старшого брата, так се те, що в ній головну ролю відграє не ясно накреслений і детально розроблений плян, як се повинно бути й буває скрізь у свідомих своєї місії людей, а здебільшого гра випадку. Наприклад: десь по Европі тріюмфально походжує знаменита українська державна капеля О. Кошиця. Лаври славного дирігента не дають спати деким особам у тій капелі (до-речи мовити безпорадним безаром): вони гадають, що не виключний талант дирігента, а просто обставини й самий склад хору творять той тріюмф. Отже чому саме п. Кошиця, а не я, скажемо, Олекса Прихадько, адміністратор капелі і колишній церковний дирігент у м. Чернигові, і не я, п. Марія Приемська, писарка в капелі і колишня артистка-хористка української театру в Київі, — чому саме не ми дістаємо тії блискучі лаври, а тільки п. Кошиця?... Підбивається й настренчується супроти славного дирігента ще кілька людей з капелі і утворюється "совет", що має диктувати голові капелі свої директиви. Утворюється неможлива для дальшої праці атмосфера, і в результаті славна капеля розвалюється. Упоєні своєю перемогою, п.п. Приходька й Приемська із своїми однодумцями опиняються в Ужгороді в шуканнях шматка хліба і тут розпочинають свою безсилу й бездарну діяльність своїми убогими концертами й театральними виставами. Але се наводить на думку ужгородську інтелігенцію заснувати при товаристві "Просвіта" постійний театр. для організації якого спадає на думку запросити постійного директора з певною платнею, що потім і переведено було.

Другий приклад несистематичности, а випадковости просвітянської роботи стосується до відкриття читалень. Десь у Німеччині ліквідуються табори полонених, а між ними й український, де провадив свою інтенсивну національно-культурницьку справу відомий "Союз визволення України", що мав у таборах величезне театральне й книжкове майно. Спритний в комерційних справах член Союзу, п. А. Жук, почувши, що в Ужгороді організується "Просвіту" український театр, пропонує товариству таборові декорації і між иншим бібліотеки. Частину сих декорацій, а з ними й частину книжок "Просвіта" купує за добрі гроші: декорації лишае при ужгородськім театрі, а закуплені книжки наводять на думку позасновувати читальні, що вона й робить, розподіляючи книжки Союзу по тих читальнях. Не знаю, поскільки книжок припало на кожну читальню, але є фактом, що на сім справа й стоїть, бо кілька назв виданих самою "Просвітою" книжечок, написаних (крім творів галицьких і буковинських авторів) незрозумілими народові, язичієм, за великий здобуток вважати годі.

Ще одна характеристична прикмета діяльности ужгородської "Просвіти" — се показовість, діяльність про людське око. Справді, коли-б ви, скажемо, забажали ознайомитись з тою діяльністю і зайшли для сього до канцелярії, то перед вами розгорнуть широченну організацію, апарати тої діяльности. Так званий Головний Виділ "Просвіти" потворив ріжні комісії, котрі, коли-б обсадити їх активними людьми з доброю ініціятивою, могли-б розвинути широку просвітну акцію. Де-ж пак! маєте: 1) комісію "Народного Дому в Ужгороді", що збірає жертви на будову того Народного Дому і робить заходи перед чехословацьким урядом про допомогу; 2) музейну і бібліотечну, котра так розвинула свою діяльність, що мала, напр., з Ужгороду й провінції, в минулому році аж... 148 читачів! 3) літературно-науковий відділ, що переняв працю і видавничої комісії; 4) музичну комісію, яка під проводом згаданого вже Геростара, О. Приходька, утворила такий "Русько-Національний Хор", котрий без допомоги досвідчених співаків із театру не може нічого як слід проспівати, почуваючи себе цілком безпорадним (твір людини, яка хотіла одібрати у славного Кошиця його заслужені лаври!); 5) комісію поборювання алькоголізму (мертвороджена дитина просвітянська); 6) комісію організаційну, котра "має закладати філії і читальні на цілій Підкарпатській Руси і піддержувати життя й рух в них".

Коли до всього та додати ще таку організацію, як "Руський Театр", то картина буде надзвичайно імпозантна. Але ... тільки картина. Крім театра, котрий є улюбленцем "Просвіти" і котрому я маю присвятити дальшого листа, все здебільшого кволе, мляве, нежиттєве, нерухливе, бюрократичне, здебільшого на папері тільки, а коли й працює, то без захоплення, без свідомости тої величезної відповідальности, що лежить на нім. Чи диво-ж, що підчас виборів до т. з. громадських рад (місцевих самоврядувань), бідолашний народ опинився без жадної орієнтації, не знаючи, за кого подавати голос, тим паче, що трохи не кожна з тутешніх партій додає до своєї назви слово "руська", нібито "русинська". І вийшла з виборів така каша, що автохтонні патріоти аж за голову схопилися і всю провину за несподіваний вислід виборів складають на уряд, що допомагав нібито "руській земледельческій" партії, себ-то чеським аграрникам, що сполучилися з тутешніми русофілами. Але-ж комуністам, напр., уряд у всякім разі не мав жадного бажання допомагати, проте вони дістали чимало мандатів; бо ворушилися, працювали, агітували. А що робили "просвітяне"? ... Знаємо всього трьох, чотирьох людей, що їздили агітувати по селах, та й то за кілька день до виборів; решта-ж покладала надії в Бозі. Спитати: скільки людей обслуговує всі оті комісії в "Просвіті", скільки примостилося там на тепленьких посадах, а скільки їздило з агітацією на провінцію? "Просвіті" не вільно по статуту займатися політикою?... Але-ж освідомлення народу, хто він, якої національности, що повинен робити, чого й кого триматися — се така політика якої не заборонається тепер ніколи й ніде, крім Радянської України, жадній "Просвіті". А ужгородська-ж "Просвіта" засновувалася не сьогодня й не вчора, щоб не встигнути сеї роботи й тим облегшити роботу українській агітації перед виборами. Де-ж її тії безперестанні протягом трьох років виїзди на провінцію з відчитами, докладами, лекціями, курсами і т. д., т. д.

І згадуються инші "Просвіти" в Галичині й на Великій Україні... В безмірно тяжчих умовах вони встигли ще до війни розвинути такі акції, що революція на тих землях одразу приняла характер сутонаціональний, а на всяких виборах українське населення подавало голоси виключно за українців, і коли хто з виборців вагався що до політичної партії, то не мав вагання що до національности того, кого обірав. Ужгородська-ж "Просвіта" створила важкий бюрократичний апарат, платними секретарями, писарями, адміністраторами, касієрами, машиністками, котрий на папері виконує накази безплатних голов, підголов, секретарів, членів, розсилає папери в свої філії, читальні, де їх читають також тільки голови та секретарі і здебільшого кладуть "під сукно".

В одній із попередних листів я вже наводив скаргу "Русина" на брак інтелігенції на селі та на лінивство тієї, що там є. Отже на чім обовязку, як не на обовязку головної "Просвіти", лежить заповнити той брак добре поставленою організацією розїздів по селах культурних робітників з метою, яку зазначено хоч-б у статуті "Просвіти"? Чи не її обовязок розбуркати до культурної роботи й тую засунулу сельську інтелігенцію, організувати активну сельську молодь, навчити її працювати, і взагалі навязати тісний контакт із своїм народом, контакт, на котрий показував і чехословацький міністр освіти, п. Бехине? Без сього "Просвіта" — не "Просвіта", а бюрократична установа з властивими їй прикметами мертвоности, байдужности, одписок, синекур та дрібних інтриг.

Турист.

ЗВЕНИ МОЯ ПІСНЕ!

Звени, моя пісне,
Аж ген в небеса!
Могутнім акордом греми!
Нового життя
Веселим все співом,
Звени, моя пісне, звени!

Лети, моя пісне
Аж ген в небеса!
І силу свою Ти розлий!
Над світом новим
Свята, й свобідна,
Ти чаром любови розплинь!

Несись, моя пісне,
Аж ген в небеса!
Як Ангел над світом пливи!
І душі, серця,
Зболілі, змлілі,
Ти духом новим оживи!

Звени, моя пісне,
Аж ген в небеса!
Могутнім акордом греми!
Нового життя
Веселим все співом,
Звени, моя пісне, звени!

Бійск, Сибір, 22. лютого, 1919.

П. Ковальчик.

ЧИ ВИ ЗНАЄТЕ ЩО

З ГОЛОСІВ ПРЕСИ

Нема чого належати до Польщі

Холмська українська газета „Наше Життя" пише:

Минає рік як національні меньшости в Польщі користають з найвисшого права демократії — участи в законодавстві республики через своїх представників в соймі та сенаті. Здавалось би, що великі надії, розбуджені в українському народі на поправу свого биту через парлямент будуть сповнені хочби в малій частині. Здавалось би, що той стан війни, яку польські уряди один за другим провадили з громадянами української національности, скінчиться.

Пробудились надії, що керманичі польської держави, хочби в імя добре зрозумілих інтересів цеї держави, заперестануть ворожих актів до своїх підданих: обідновання українського населення через осадництво, нищення української культури через закриття істнуючих та заборону нових шкіл і культурних інституцій, війни релігійної через відбирання церков (на одній Холмщині відібрано — 250), насилання на „креси" неудольної, „карної" адміністрації.

Українське населення очікувало одбудови зруйнованих войною осель, справедливої парцеляції панських та інших земель, усунення гн. з „обивательство", коли громадянин Польщі, що несе всі тягарі для держави, на чиюсь примху, „кресового кацика", перестає бути „обивателем" і його викидається за межі держави. Українці очікували фактичного урівноправнення в державі, першим актом якого сталась їх участь в законодавстві.

Проходить рік. За сей час Польща мала три уряди — Новака, Сікорського і Вітоса-Гломбінського. Українське представництво в парляменті яскраво, ясно, на цілий зріст поставило домагання свого народа: **землі, відбудови, рідної школи, церкви і нарешті територіяльної автономії.** Та один за одним упадали українські внесення: польські політики, польське суспільство, як досі, глухе на ці домагання і в найліпших випадках відповідає устами своїх міністрів: Почекайте!

Все, як було, все — по старому; нічого не змінилось.

В останній час почав ширитись новий обяв польської державної думки в правих польських сторонництвах, який прибрав яскравий виказ в промовах президента Войцеховського. Це — боротьба з властною польською конституцією та її демократичним духом. Так в Люблині президент сказав: **„Тільки Поляки є господарями польської держави і вони тільки можуть нею правити".** В Холмі президент сказав, **що Холмщина це польська земля, частина „клейноту" річипосполитої, яка має досить сили, щоб нікому не віддати цеї землі.** Та на Холмщині живуть Українці й інші національні меньшости, що теж мають право до землі, про що президент забув сказати.

Підсумовуючи сказане, мусимо ствердити, що досі нічого в Польщі на красце для нас не змінилося, а є небезпека погіршення.

Перед українським представництвом в парляменті стоять ті-ж самі завдання, що і рік тому назад — боротьба за конституцію та впровадження її в життє.

УКРАЇНСЬКЕ НАУКОВЕ ВИДАВНИЦТВО У ЛЬВОВІ

Рішенням з дня 10. серпня 1923. фірм. 1048|Коопер. І. 70. львівський Торговельний Суд зареєстрував фірму „Українське Наукове Видавництво, кооператива з обмеженою порукою у Львові". Метою Видавництва є в першу чергу видавання наукових підручників із усіх обсягів знання для наших студентів висових шкіл. Не треба тратити часу й слів, щоби виявнити значіння того роду літератури для нас. Злиденні обставини, в яких ми досі жили та ще й живемо, не дали змоги витворити в нас показнішої наукової літератури — поза працями історично-фільольогічної групи, яка повстала при Науковім Товаристві ім. Шевченка у Львові та Науковім Товаристві у Київі. До суцільности національної культури якогось народу необхідним в першу чергу мати в своїй мові бодай по одному основному творові кожної вітки людського знання, хоч би це мав бути тільки підручник для вищої школи. Це має свою вагу ще й тому, що без такої основної літератури неможливе витворення нашої наукової термінольогії. Врешті не вільно нам спускати з ока й того факту, що в нас у краю й за кордоном студіює на вищих школах кільна тисяч молоді, якій теж необхідно дати в руки свій підручник, бо це піднесе в очах тої самої молоді ціну й вагу рідної мови у вищому навчанню. Щоби заповнити цю велику прогалину в нашій літературі, ініціятивний гурток дав почин до заснування такого видавництва, яке отсим і приступає до своєї діяльности. Одначе, щоби мати змогу розпочати своє діло, Видавництво мусить придбати більший капітал, а до цього потрібна співдіяльність усього нашого громадянства. Тому підписана Управа звертається до всіх, кому лежить на серці розвиток нашої культури й науки як найчисленніше приступати в члени нашого Видавництва. Щоби уможливити вступ в члени як найширшим колам громадянства, назначено було смішно малий уділ — 10,000 мп. і 5,000 мп. вписового (зроблено це ще отді, коли долар стояв на 100,000 мп.). З огляду на те Управа прохає декларувати таке число уділів (воно по статуту необмежене), щоби дійти бодай до одного доляра. Крім того Видавництво буде приймати капітали до опроцентовання на щадничі книжочки, або на біжучий рахунок, а також як вкладки з якимось окремим призначенням (нпр. на видання книжки з того чи иншого обсягу науки, або для назначення премій за написання якогось твору). Гроші просимо посилати до Краєвого Союза Кредитового у Львові, Ринок ч. 10, ч. кн. 7050, а письма на адресу члена Управи п. Семена Магаляса. Львів, Ринок 10. — УПРАВА: Др. Микола Чайковський, інж. Віктор Лузків, Семен Магаляс.

1 ДОЛЯР ДЛЯ ПРОСВІТИ У ЛЬВОВІ

Член львівської Просвіти з Америки і Канади платить ОДНОГО ДОЛЯРА РІЧНОЇ ВКЛАДКИ. За се дістає грамоту і книжочки.

Але сей долар має в Галичині таку силу, що за нього можна ще й побільшити і розширити просвітну роботу в старому краю, але, розуміється, тільки тоді, як з Америки прийдуть ТИСЯЧІ ЧЛЕНІВ з однодоляровою вкладкою.

Нині лях іде проти української культури пруськими і московсько-царськими способами. Хоче її силою знищити. Хоче по українських селах насадити польщину — з польською мовою, піснями, літературою, театрами, школою, церквою і т. д.

На сильнійший похід треба сильнійшого відпору.

А силу української відпір в Галичині може дістати лише з Америки — в долярах.

Тож збираймо ту силу і посилаймо до Львова.

Кождий з нас може післати одного доляра з Америки в листі: Адреса: Tovarystvo Prosvita, Lviv (Lemberg), Rynok 10.

А ще ліпше збирати більше членів і разом відсилати гроші для Просвіти через Земельний Банк Гіпотечний у Львові. Адреса: Zemelnyj Bank Hipotecznyj, Lviv (Lemberg), Pidvale 7.

Тож беріться, Громадяни і Громадянки, до праці (кождий з нас) і пишім до газети, які ви осягнули успіхи.

ДОПИСІ

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Збірка на читальню в Яхторові.

На читальню в Яхторові, пов. Перемишляни, зложили слідуючі: М. Поліщук, П. Гнатів, Ф. Стефанів, В. Боднар, М. Давидів, М. Бодай, Ф. Баран по 10 дол.; І. Бабінець, Р. Рибак, В. Босий, О. Рибак, М. Боса, Ф. Ришкевич по 5 дол.; В. Босий, В. Мельник, К. Миронюк, А. Баран, В. Мираскроно по 2 дол. В. Харанбура, О. Романишин, Т. Дутчак, Ф. Гнатів, П. Кріль, Г. Сеник, Й. Кавіцький, М. Шинько, Д. Задорожний по 1 дол.; В. Чучман 5 дол. Разом 124.50.

Із тої суми післано до краю $120.00, а пересилка коштувала $6.00. Бракуючих $1.50 доложив комітет.

Усім жертводавцям щире спасибі.

ЗА КОМІТЕТ:
Василь Босий, Микола Поліщук, Федь Стефанів.

—o—

ІСТОН, ПА.

Відозва до Українців в Істон.

В неділю, дня 18-го падолиста відбудеся мітінг товариства ім. Богдана Хмельницького, від. 137 У. Н. Союза. Проте дорогі браття скористайте з нагоди бо ще в падолисті і грудни принимаєсь нових членів без вступного до товариства і до У. Н. Союза.

В нашім товаристві є 44 мущин і кождий член жонатий, але тілько 18 женщин належить до нас. А де решта жіноцтва? Правда, що декотрі члени стоять з цілою родиною, але їх дуже мало. Беріть добрий примір від добродійки Мацюк, вдови по бл. п. І. Мацюкови. Довідалась вона, що У. Н. Союз опікуеться дітьми, що стає мов батьком вразі потреби і прийшла під галю, несміло, не знаючи нікого. Попросила одного члена, що хоче бачитись з секретарем. Секретар вийшов, привитав добродійку Мацюк і питає: що повісьте доброго? Д. Мацюк відповіла, що хоче стати членом У. Н. Союза зі своїми шестеро діточками. Секретар попросив паню Мацюк на галю і представив членам, що вона хоче вписатися до У. Н. Союза. Коли секретар почав виповняти деклярацію на всякі запити відповідала добродійка Мацюк з усьмішкою на устах, так що мож було вичитати, що ся женщина чулась щасливою, що вона може стати членом У. Н. Союза разом з другими.

Д. Мацюк працює тяжко у фабриці, щоби прокормити своїх шестеро дітий, з котрих найстарше числить 14 років а наймолодше 16 місяців, але вона вдоволена, що стала членом найбільшої, найстаршої, найбезпечнійшої а також найбогатшої запомогової організації..

Тож уважайте браття і сестри, не оплачуйте таких асекурацій, котрі вам незнані, але запишіться самі і своїх дітий до нашого товариства і до У. Н. Союза. Уважайте на свої діти, покажіть і свому поколінню, як треба шанувати свій народ і свої інституції. Отож еще раз взиваю і прошу: вступайте до нашого товариства, бо ми принимаємо без ріжниці на релігійні переконання.

Н. Підгайний, секр.

—o—

БОСТОН, МАСС.

Поможім маломученикам!

Від довшого часу, тут в Бостоні, тим т. зв. большевикам, ніяк не ведеться; наче щось їх переслідує; з кождим днем тратять ґрунт під ногами. Бо вже минув той час, де український робітник слухав їх, як апостолів правди і щастя для бідноти. Вже нині він добре знає, який то рай на ту Радянську Україну позаносили опричники московських тиранів. Вже не вернуть жнива для платних агентів московського „інтернаціоналу", колито український загал в Америці слухав байок і несповнимих обітниць від наймитів нашихн айбільших ворогів, які так люто вигубили тільки мілїонів українського народа. Вже не посиняться зелені доляри на складку зрадникам українського робучого люду! Нині вже кождий свідомий Українець знає добре, що московський комунізм, большевизм, інтернаціоналізм є на ділі нічим иншим, а тільки вдесятеро скріпленою московською тюрмою; що Ленін і Троцький є поправді царями, а всі комісарі і підкомісарі московською новою шляхтою. І знаємо всі, що коли царі хотіли нас змосковщити, то російські нові володарі хотять до коріння вигубити цілий наш український нарід.

Проте не можна дивуватись, що нині в бостонськім клюбі „наших" комуністів є всіляка збиранина, але нема ніодного свідомого Українця. Читачі певне пригадають собі, як рік тому назад, Канонік від большевицької капітули, ославлений Дмитришин, мусів втікати через вікно перед розяреними Українцями в Бостоні, які хотіли розправитись „по хлопськи" із тим агентом большевицької мафії. Цілий рік потім малисьмо спокій від нахабних гайдуків. Але тепер, по році, гадали собі кандидати на комісарів, що наші Бостонці вже втихомирились та що пора спробувати наново кирині. На 23. вересня заповіли віче, та що на нім „сам Князевич", сам архієрей від комуни буде ласкав приїхати і навчити нас бідних, яка то смачна тота комуна. Розуміється, як тільки ми про це довідались, ми приготовилися, щоби преславному Князевичеви дати таку „комунію", щоб він не міг нас забути до самої смерти. Але на жаль бостонська поліція вмішалась в діло. Заказала збори, а коли оден з „революціонерів" ревів занадто голосно свій протест, котрийсь із сторожів публичного порядку почастував його так, що йому бачилось, немовби в одну мить він опинився в московськім раю. Йому привиділась чека із самим Дзержинським „во главі".

Нехайжеж наша еміґрація тямить, що якраз тепер большевики вертяться як попарені шерішені, бо прийшов приказ з Москви, щоб оказали більше діяльности, що інакше не дістануть більше „пособій"-запомоги. Поможім-же їх ідеї тим, щоб могли похвалитися мучеництвом. Зробім із всіх комуністичних аґентів не велико — але мало-мучеників за російські рублі! Нехай, бодай на хвилю, їм здається, що вони не в свобідній Америці, а у своїм власнім, московськім, большевицькім раю!

Н. Д.

ЧОРНІ ДІЯМАНТИ

РОМАН В ПЯТИ ТОМАХ

МАВРА ЙОКАЯ.

(Переклад з мадярського)

ТОМ ПЯТИЙ.

(94)

Боротьба з пеклом.

Комісія трох мала протягом першого тижня безконечно мало до повідомлення.

Беренд сходиться з ними вечером і ранком при їді в гостинниці, решту дня і ночі він перебуває все під землею. На їх запитання він відповідає, що все йде як найкраще.

Але, що йде цей спосіб вперед, того не можна бачити.

Дуже підозрілою обставиною є те, що Беренд цілий час все перебуває лише в своїй власній копальні; він зарядив перенести туди всі привезені машини і хемічні матеріяли; тим часом як в Акційній копальні не було відкрито ще жадного входу і не було зроблено ніяких заходів до гашення.

Але Беренд на всі запитання не дає жадного пояснення. Справді машини працюють безупинно; і з копальні вивозять з того часу всі посувачі грабарок глину і коміння, але справа всеж не цілком зрозуміла.

На восьмий день у п. Шпіцгазе увірвався терпець.

„Пане!" промовив він до Івана з настирливістю крамаря. „Ви пообіцяли загасити пожежу в копальні протягом двох тижнів. Один з них вже минув, а я цілий час не бачив, чи щось робиться."

„Це природно!" відповів Іван спокійно.

„Виж твердите, що все йде добре."

„Так воно й є!"

„Я хотів би це бачити!"

„Звідси, де ви тепер стоїте, ви ніяким чином не побачите щось."

„Отже ведіть мене туди, де я можу щось побачити."

„Ви хочете справді йти туди? Це дуже погане місце побуту."

„Куди ви можете йти, туди можу йти і я. Про мене навіть у пекло."

„До пекла бракує справді не богато."

„Отже я йду туди також; я хотівби познайомитися з чортом. Може з ним можна зробити умову, щоб він від тепер брав вугіль у нас.

„Але я звертаю вашу увагу ще на щось. Куди я йду, туди не може йти зі мною ніхто, щоб ловити гав; дорога там вистачає якраз для двох осіб і роботи там також для двох. Отже ви мусите там працювати так як я."

„Добре, я не боюся ніякої роботи. Я чортівський хлопець!"

„Добре, отже ходіть зі мною!" промовив Іван; „і коли иньші пани мають також охоту, провожати нас до машини, то вони можуть іти туди з нами."

Вони схопились жадібно за цю нагоду. Вониж і без того не могли вже витримати від цікавости..

Іван сказав дати всім трьом панам гірницьку одіж і спустився з ними разом скрізь шахту вниз.

Кождий одержав лямпку Деві повішену на пасі і грубий капелюх з збитої вовни.

Іван попровадив їх крученими ходами до залізних дверей тої печери, в якій ще недавно періодично зявлявся і зникав ставок. В середині цеї просторони стояла тепер машинерія подібна до млина, порушувана звисаючим згори передатковим ременем.

В цім млині щось мололи і крупа сипалась скрізь кишку через мосток вниз. Передатковий ремінь ішов через порушуюче колесо під мостом і зникав там.

Іван провадив своїх гостий все далі скрізь вузькі ходи. Вони мусіли сходити ще раз скрізь глибокий колодезь шахти, тепер вже по довгих драбинах.

Зійшовши на дно вони опинились в маленькій камері ледви три з половиною кляфтери завбільшки, в якій вартували два робітники, один старий і один молодий.

„Ну, мій пане," промовив Іван до Шпіцгазе, „тут є убиральня; почина ймо костюмоватися."

„Що? ми дістанемо ще кращі убрання?"

„Так, панцир; при турнірі, до якого ми озброюємося, треба мати також панцер."

На його знак старий і молодий робітник принесли одіж і почали одягати їх.

Це була приблизно така одіж, яку уживають пожарники — широкий незграбний сурдут і штани, покриті зовсі азбесом, тим часом як між покриттям та внутрішньою матерією був товчений деревний вугіль. А спереду на руках асбесові рукавиці герметично закривали пальці.

„Ми будемо гарними лицарями!" жартував пан Шпіцгазе.

„Прошу почекайте ще на шолом."

Принесли два шкляні шоломи в дванадцять гальб з трома отворами.

Іван зясував йому, для чого потрібні ці річи.

„Просторінь, в яку ми сходимо повна вугільного ґазу. Тому ми мусимо йти вниз з таким апаратом, як колиб ми хотіли пірнути під воду. А тому, що ми інколи будемо примушені іти скрізь вогонь..."

„Срізь вогонь!"

Шпіцгазе почав шкодувати, що він прийшов сюди, але він соромився вертатися. Зрештою купець має також свою відвагу.

„Таким чином ми потребуємо азбесовий одяг," казав Іван далі. „Цей апарат скомбіновано з урядження нурця і пожарника. До цього шкляного шолому герметично прикріпленого кавчуком до ковніра сурдута причеплюються дві кишки, одною подається повітря потрібне для дихання, другоюж ми видихаємо зіпсуте повітря. Кінці обох кишок лишаються тут, а їх самих ми поволочемо за собою, так, як це роблять нурці в морі. Одною нам гонять повітря потрібне до життя, другою виходить на перше довлення зіпсуте повітря з нашого шолому. Ми будемо одержувати повітря трохи теплійше, ніж тут вгорі, воно пахнути-ме також вульканізованим кавчуком, але ми не можемо задушитися. На цей третій отвір насажують елястичну рурку получуючу наші обидва шоломи між собою. Вона служить для того, щоб ми могли чути, що ми хочемо сказати один другому; бо скрізь цей шолом з грубого шкла не проходить жадний згук, а найменше може чути щось той, хто має також на голові такий шолом."

Пан Шпіцгазе почував себе зовсім не приємно, коли йому пришрубували цей шолом на голову — особливож, коли кишки були встромлені в усі три отвори і він раптом помітив, що тепер він глухий, бо не чує більш ані слова з того, що говорять до нього обидва иньші пани. Він був вже не на цім світі.

Він чув голос лише одного чоловіка, а саме того, голова якого була злучена з його головою.

„Візьміть клубок кішки на руку," почувся цей єдиний голос в його шоломі, і то так здалека, нібито це було говорено з віддалення в сто кроків, чи з вежі.

Машинально він дав покласти скручену кишку собі на рамя.

„Ідіть за мною!" прозвучав голос Івана, який взяв на плече иньшу кишку і відчинив замкнені досі грубі дубові двері.

Обидва пани, що лишились позаду не чули більш нічого з того, що говорили між собою обидва покриті шоломами. Один питав вражено, чи не пройде до середини зле повітря коли відчинити ці двері.

Старий робітник заспокоїв їх. Вугільний ґаз значно тяжчий ніж кисень, а тим більше водень; отже погане повітря лишиться внизу, куди пішли обидва нурці. За ними можна спокійно йти слідом туди, де горить остання лямпа деві.

Скрізь відчинені двері обидва пройшли в просторну печеру; по стінках було видно, що природа утворила цю печеру.

Дні відокремлені одна від другої стіни приходились кождою шпарою одна до другої, а місцями вони були такі гладкі як сталеве зеркало.

Це були скісно тріснуті маси камінного вугля. Печера була покрита грубими твердими дерев'яними дошками.

Працюючий всюди передатковий ремінь, що висів згори ик змія, порушував також тут колесо і лопотіння його чутно було під мостом так нібито лопатки йшли скрізь глибоку воду.

Від моста низький хід провадив в масу каміння.

По той бік вийстя цього темного порожнього ходу лямпа вже не горіла. Там панував вже вугільний ґаз. Але на мості була поставлена електрична машина, світло якої було покрито дротяним дашком.

Старий робітник пустив машину в рух і направив промінь її світла в темну печеру.

Це був тунель, який Іван наказав пробити протягом чотирох тижнів з своєї копальні до сусідньої копальні.

Він нікому нічого не казав доти, доки робота посунулась так далеко, що лишилось пробити лише стінку.

Але це можна було зробити лише в нурецькім одязі, і тому це тревало ще один тиждень.

Електрична лямпа світила вздовж вузького тунеля; там де він відходив від початкового напрямку були поставлені високі зеркала з блискучої полірованої бляхи, яка слала світло далі, так що нарешті лишився лише слабий відблиск, при якім обидва нурці ледви могли розпізнавати предмети.

„Тепер ми будемо зараз цілком в темряві," промовив Шпіцгазе до Івана.

„Зараз ми мати-мемо досить світла," потішив його Іван.

І він попровадив його за собою далі.

Шпіцгазе мусів іти разом з ним, бо його голова була злучена з головою Івана.

Дивні сіямські близнята. Колиб злучуюча рурка обірвалась, мусілиб обидва вмерти відразу.

„Стій!" скрикнув Іван; „тут помпа, давай сюди кишку."

В пеклі вони були на ти між собою, тут треба говорити коротко.

В півтемряві видно було маленьку, три з половиною стопи, завишки машину з порушуючим колесом, яку принесли сюди вже попереднього дня.

Іван взяв від свого товариша клубок кавчукової кишки і прикріпив її шрубою до відповідного отвору машини. Тоді він пустив колесо в рух і воно почало швидко крутитися з своїми обома тяжкими кулями.

(Далі буде).

ЧИ ВИ ЗНАЄТЕ ЩО

Польський уряд арештував Митрополита Шептицького як непожадану особу в Польщі, коли він вертався до Львова? Митрополит Шептицький є той, котрий побудував Український Народний Музей у Львові, а котрого фірт є тепер міністром війни у Польщі. Чи Ви знаєте, що пуделко Мюред варта тузін пачок інших цигаретсв?

Р. Л. СТІВЕНСОН.

КЛЮБ САМОВБІЙЦІВ

(Перевід з англійського)

(Продовження). (7)

— Я знаю до займенших подробиць його уподобання і я кажу вам вже не знаю котрий раз, що тільки ви одні єсьте женщиною, якої тут потрібно, одинокою зі всіх, яких я знаю. —

У відповідь на цей висказ, пані Зефірина зітхнула, наче той, що піддається якомусь неозначеному авторітетови.

Тогож пополудня отвір був цілком затканий пересуненою шафою. Підчас того, як Сайлес всеще лементів над цим нещастєм, яке приписував злобній вигадці Англійця, сторож дому приніс йому письмо написане жіночим почерком. Воно було зладжене у французькій мові, не дуже ґраматично написане, без підпису і запрошувало молодого Американця в дуже ободрюючий спосіб, щоби явився на певнім балі, в означеним місци, в одинайцятій годині ще тої ночи. Цікавість і боязливість довго боролися в його серці; часом він був сама чеснота, а часом самий огень та очайдушність, а кінцем усього було те, що еще перед десятою д. Сайлес Кв. Скаддемор, у своїй найлучшій одежі, платив вступне на баль з виразом безоглядної сміловости, що певне придало його особі не мало примани.

Це був час мясниць і баль був переповнений і шумний. Ясні світла і товпа людий трохи збентежили нашого молодого очайдуха, але незабавом те всьо упоїло його і він почув себе більше бодрим, ніж колинебудь передше. Він чувся готовим побороти хочби з самим чортом і походжував по балевій сали із бутною міною удальця. Підчас свого парадного проходу він побачив, що за стовпом пані Зефірина нараджувалася з Англійцем. Його котячий інстинкт до підслухування переняв його відразу. Він крадки підійшов близше до розмовляючої пари, аж покн не опинився на такім місци, відки мож було почути розмову.

— Бачите оттого мущину, — говорив Англієць, — осьтам, з довгим русявим волосєм — він тепер говорить з дівчиною в зеленій сукни. —

Сайлес спостеріг дуже молодця, малого росту, який очевидно був предметом розмови.

— Гаразд, — сказала пані Зефірина, — я постараюся зробити усьо якнайлучше. Але тямте й ви, що найлучший і знає не все даються такі справи. —

— Досить! — відповів її товариш. — А відповідаю за удачу. Чиж не вибрав я вас спосеміж трийцять? Ідіть, але стережіться князя. Я ніяк не знаю, який клятий припадок надніс його нині сюди. Чиж нема цеї ночи повно інших балів в Парижи, кзі повинні бути для нього далеко інтересніщі, ніж цей крикливий натовп студентів і скелеповиx дівчат?! Дивіться, як він сидить, більше подібний до володаря на своїм престолі, ніж до принца підчас своїх вакацій! —

Сайлес мав нині щастє. Він знова завважив особу добре збудовану, вражаюче гарну, з дуже поважним і чемним поведенням. Він сидів при столі з другим пристійним мущиною, пару літ молодшим, який відносився ід ньому з великою пошаною. Слово "князь" вдарилося дуже приємно о републиканські вуха Сайлеса і вид особи, до котрої титул відносився, зробив звичайне чаруюче враження на його ум. Він оставив пани Зефірину і єї Англійця самим собі, і переплинаючись через товпу приближився до стола, якому князь зробив честь через свою присутність із своїм довіреником.

— Кажу тобі, Джералдине, — говорив принц, — це є діло божевільне! Ти сам (тямлю добре) вибрав ся свого брата для сего небезпечного діла, і твоїм обовязком є його охоронити. Він згодився задержати якийсь час в Парижи. Уже це було нерозсудком, коли зважимо характер чоловіка, із яким він має діло. Але тепер, на сорок вісім годин перед виїздом, яких дві-три доби перед рішучою спробою, питаюся тебе, чи це є місце, щоби гайнувати свій час? Він повинен бути на стрільници, вправлятися; він повинен виспатися і робити легкі проходи; він повинен вважати, що їсть і не пити ні "бренди" ні вина. Чи він, сарака, думає, що ми граємо комедію? Справа дуже поважна, Джералдине. —

— Я занадто добре знаю хлопчиска, щоби вмішуватись, — відповів полковник Джералдин, — і так добре, що ніяк за нього не боюсь. Він більше осторожний, ніж вам здається, а твердий як скеля. Єслиб це була женщина, то не кажу, але за голову клюбу я цілком спокійний, під доглядом його і двох ваших вірних слуг. —

— Мене тішить, що ти так говориш, — відповів князь, — але мій ум не цілком заспокоєний. Ті слуги добре витреновані, а проте чи не вдалось тому лайдакови вже трирази, помимо їх нагляду, перевести кілька годин без них, мабуть в дуже для нас небезпечних махінаціях? Звичайний чоловік мігби стратит його з очий цілком припадково, але коли Рудольф і Дзірон загубили його слід, то це сталося навмисне, бо це зробив чоловік, який мав у тому свою виразну ціль, а на послугу собі мав надзвичайні середники. —

— На мою думку це є квестія поміж мною а братом, — озвався Джералдин, трохи обиджений.

— Хай буде й так, полковнику Джералдине, — відповів князь Флорізел, — і може якраз длятого ти повинен охоче приняти мою пораду. Та досить! Отта дівчина в жовтій сукни гарно гуляє. —

Беседа перемінилась на звичайну балачку про париські балі в часі мясниць.

Сайлес тямив, чого він прийшов та що вже зближаєсь пора назначена. Чимбільше він думав, тим менше усьо йому подобалось і коли в тій хвилі товпа стала тиснутися ід дверем, він неопираючись посунувся з товпою. Цей рух пхнув його у кут під ґалєрію, де зараз дійшов до його вух голос пані Зефірини. Вона говорила по французьки з молодим чоловіком о русявих кучерях, на якого показував Англієць перед пів годиною.

— Тут розходиться о мою честь; — говорила вона, — єслиб не це, то я не поставилаб ніякого іншого условія, лиш це, до чого наказново мене моє серце. Ви мусите сказати тільки ті слова до дверника, а він перепустить вас без найменшої перешкоди. —

— Але пощо тої балачки про якийсь довг? — спротивився її товариш.

— Пробіг! — закликала вона, — чи ви мислите, що я не знаю мого власного готелю?—

Тут вона пішла далі, опираючися чутливо на рамени свого товариша.

Це нагадало Сайлесьви його власну записку.

— За яких десять мінут, — подумав він, — я буду ішов під руки із такою гарною женщиною, як вона, а може навіть краще вбраною; хтозна може з дійсною дамою, може навіть з якою аристократкою. —

Але тут нагадав собі неграматичність записки і крихітку посоловів.

— Однак воно могло бути написане єї слугою — потішав він себе.

Остало всього кілька мінут до назначеної години і ця близкість заставила його серце битится в непригодний і недужето приємний спосіб. Він подумав з полекшою, що він ніяк не мусить конечне явитися. Чеснота і трусливість подали собі руки і він, із власної охоти, почав перетискатися через товпу, щоби добитися ід дверем. Товпа вертала тепер назад до галі дуже скоро змучивея, ідучи в противний бік, чим люди. Чи це умученне, чи може той стан ума, який повстає, коли через кілька мінут вперто мислимо про одно досить, що у нього настала реакція і зміна плянів. Це було видно із того, що він обернувся і поти не задержався, аж опинився на кілька кроків від назначеного місця, в добрій схованці.

Тут він зазнав чимало душевної муки, підчас якої кілька разів взивав Божої помочи, бо треба знати, що Сайлес був вихований в чималій побожности. Він не почував ніймешної охоти до стрічи, а цо не втік, то від цього здержав його тільки глупий страх, що про нього можуть подумати недобре. Ця боязнь, щоб не показатися немущиною була така сильна, що всі другі чуття мусіли покоритися і, хоча він не міг рішитися, щоб піти вперед, всеж таки не посмів він і втечи. Накінець годинник вказав 10 мінут по назначеній порі. Відвага молодого Скаддемора зачала рости; він виглянув із кута і не і не побачив нікого на умовленім місци. — Він став тепер в такійже мірі смілий, як передше був боязливий. Йому здавалося, що хочби він і запізно прийшов на стрічу, всеж таки ніхто не посміє закинути йому трусливости. Він навіть зачав підозрівати, що мабуть хтось пожартував із нього і тішився, що йому вдалося відгадати і перехитрити авторів жарту. От якийто нестійний буває хлопячий ум!

Узброєний тими думками він смілю вийшов із свого кута; але він не перейшов ще й два кроки, коли почув руку на своїх плечах. Він обернувся і спостеріг даму, одягнену в дуже широку загорожку, досить поважної туші, але з виразом лагідности на своїм облишню.

— Я бачу, що ви вуже зарозумілий витязь жіночих сердець, — промовила вона, — коли даєте на себе ждати. Але я рішилася конче здибати із вами. Коли женщина забудеться так, що сама робить перші кроки, то у неї вже немає місця на дрібну обиду. —

Сайлес був поражений міррою авторки відомої записки і тою нечайністю, з якою вона підійшла д'ньому. Але вона скоро успокоїла його. Вона була дуже подавною і ласкавою в своїй поведінці і вона слухала радо його приємних слів і голосно тішилася з кождого його комплименту. В дуже короткім часі, при сердешній розмові і щедрій випивці горячої бренди, вона довела його до того, що він нетільки почув себе закоханим, але виявляв свою пристрасть з найбільшою палкістю.

— Нажаль, — сказала вона, — я не знаю, чи не жалїти мені цеї хвилі, хоч як приємно мені чути ваші слова. Досі я була сама, щоби терпіти; відтепер, мій хлопче, нас буде двоє. Я не є своєю власною панею. Я не смію запросити тебе до мого власного дому, бо мене стережуть завісні очи. Мушу признатися, — додала вона, — що я старша від тебе. Але о скільки слабша! Я вірю в твою відвагу і завзяття, але мушу ужити свого досвіду для нашого спільного добра. Де ти живеш? —

Він сказав їй, що мешкає в умебльованім готели і подав назву вулиці й число.

Вона якийсь час здавалася бути в сильній задумі.

— Вже знаю як, — сказала вреші. Чи будеш ти мені вірний і послушний? —

Сайлес впевняв єї жарко о своїй вірности.

— Коли так, — продовжувала вона з ободряючим усміхом, — то не виходь завтра вечер нікуди із дому. Єслиб хто з твоїх приятелів зайшов до тебе, то відправ їх під якимнебудь позором. У тебе замикають браму певне о десятій? — спитала.

— В одинайцятій, — відказав Сайлес.

— Чверть по одинайцятій, — говорила дама далі, — вийди з хати. Тлки скажи отворити собі браму. Ніяким чином не заходь в розмову із дверником, бо це моглоб зіпсути цілий плян. Ідн просто на ріг вулиці, де люксенбурський город перетинає бульвар; там я буду ждати на тебе. Я вірю, що ти виконаєш усьо докладно, так, як я тобі сказала. А памятай на це, що єсли щонебудь не зробиш так, як я раджу, то через це спричиниш величезні клопоти женщині, якої одиноким гріхом є це, що побачила і полюбила тебе. —

— Алеж я не бачу ніякого змислу у всіх тих інструкціях, — сказав Сайлес.

— Я міркую, що ти вже тепер зачинаєш трактувати мене як мій наставник, — закликала вона, клеплючи його плечі своїм вахляром. — Терпцю, терпеливости, от чого тобі треба! Женщина любить, щоби спершу її повинуватись, хоча пізніще вона находить приємність у тім, щоб бути послушною. Прошу тебе зроби, як я кажу, бо інакше не відвічаю за ніщо. Та ще, коли оттепер думаю, — додала вона із таким видом, наче найшла вихід із всіх трудностий, — мені прийшов до голови еще лучший плян, як не допустити непокликаних людий, щоби тебе відвідали. Скажи дверникови, щоби не впустив нікого, тільки того, що прийде тої ночі, щоби сколектувати від тебе довг. Притім скажи це йому таким голосом, немовби ти побоювався тої стрічи; це на те, щоб він зрозумів, що твої слова треба взяти поважно. —

— На мою думку ти можеш бути спокійна, що я зумію забезпечитись від непрошених гостий, — відповів він не без подражнення.

— Ось так я хотілаб, щоб єсьо було приготоване, — відповіла вона холодно.

— Я знаю вас, мущин; що ви дбаєте за жіночу честь?! —

Сайлес почервонів і опустив голову. Йому так і бажалось почваниити перед своїми знакомими отсею пригодою!

— Але найважніще — додала вона, — Памятай, щобись не промовив ні словечка до дверника, коли будеш виходив. —

— І длячого? — спитав він.

— Зі всіх твоїх поручень оце видається мені найменше важним. —

— Ти спершу сумнівався, чи розумні і другі мої поручення, а однак тепер сам бачиш, що вони конечні; — відповіла вона. — Вір мені, що і це має своє значіння. З часом зрозумієш. Але як я можу бути певною твоєї любови, коли вже при першім побаченню ти не хочеш вчинити для мене таких дрібничок? —

Тут Сайлес перебив єї бесіду, толкуючись і перепрошуючи. Він все ще балакав, коли вона поглянула на висячий на стіні годинник, сплеснула руками і скрикнула: —

— Пробіг! — закликала, — чи вже так пізно? Я не маю ні хвилі до втрачення. Біда нам жінкам, які ми невільниці! Як я наражуюсь через тебе! —

И щераз повторила свої інструкції, причім лестилась біля нього з видом цілковитого закохання, почім росппращалася і зникла поміж товпою.

(Дальше буде).

ЗБІРКА

на українську приватну школу в Різдвянах, пов. Теребовля.

Зложили в Будгейвен, А. Ай., Н. Й.: Іван Чорний і Іван Орлян по $10.00; Володимир Цісик $5.10; Охрим Нечесний 3.00; Войтко Концур, Стах Жатковський, Йосиф Паращук, Мих. Ворона, Петро Господарець, Т. Куземка, Денис Великанович, Я. Жатковський і Ілія Гардецький по 2.00; Мих. Лібер, Стеф. Вовк, Филип Матлай, Павло Гончарик, Павло Лата, Микола Костів, Іван Великанович, Стефан Миськів і Мих. Гелїда по 1.00; Іван Романків 60 цнт.; Катерина Миськів, Микита Савка, Стефан Савка по 50 цнт.—Разом $57.20. Вислано через Америкен Експрес Ко. $55.00 в американській валюти чеком ч. 9989794 на руки Юстина Бейера в Різдвянах, а оплата коштувала $2.20.

На днях прислав з Ню Йорку Михайло Дзюма 1 дол., якого задержується в касі доки не призбирається більшу суму і вишлеться разом на призначене місце.

Сердешне спасибі всім жертводавцям, що зрозуміли болючий заклик наших земляків та причинились до заложення рідної школи в рідним селі. Вся Україна буде тішитись, що не даємо гинути нашій дітворі в польській темряві.

Не думаймо дорогі браття, що на тій збірці вже кінець; ми мусимо ще більше їм дати, щоби вони могли мати не тільки приватну школу, але і свою читальню, піддержати кооперативу, та щоби могли оплатити свого учителя, а того ляцького виродка, котрий вигодувався український хлібом на українській землі, котрого ні батько ні мати не знають яко зоветься „мотузок" по польськи, котрого батько виввчив за американські доляри, котрий не одну кору огірків зїв з мого власного города, а нині заборонює нашим дітям говорити своєю материнською мовою, заборонює українську пісню, то прочь з ним до Варшави! На Мазури з ним, бо в нашім селі не має для нього місце. В нашім селі має бути своя школа, своя мова, своя пісня. Ми не дамо виростати нашим дітям в ненависти до свого народа! Тому браття даймо їм, кілько треба, а нено наші жертви видадуть гарні плоди в будучині.

Всі жертви просимо слати на адресу: В. Цісик, 8531—101 St., Richmond Hill, L. I., N. Y., а він вишле на призначене місце.

Будгейвен, Н. Й., 20. жовтня 1923.

Володимир Цісик.